

Спеціалізований вченій раді Д 41.086.03
Національного університету
«Одеська юридична академія»
вул. Фонтанська дорога, 23
м. Одеса, 65009

ВІДГУК

на дисертацію Бойко Івана Івановича «Застосування кримінального-процесуального примусу в екстрадиційному процесі», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12. 00. 09 – кримінальний процес та криміналістика, судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми дослідження. Проблема злочинності, особливо її організованих, транснаціональних форм, в останні роки набула глобального характеру, саме тому вирішення її вимагає консолідації зусиль міжнародного співтовариства. У каталозі глобальних проблем сучасного людства вона посідає місце, рівне таким, як забезпечення загального миру і безпеки, заборона поширення ядерної, біологічної і хімічної зброї, смертельних супервірусів, збереження навколишнього середовища, поліпшення охорони здоров'я тощо. Про особливу стурбованість міжнародного співтовариства сучасними глобальними проблемами, у тому числі і проблемою протидії злочинності, деструктивним впливом її на економіку і суспільний устрій держав, свідчить той факт, що вони неодноразово ставали предметом обговорення на конгресах Організації Об'єднаних Націй.

Зокрема, у Міланському плані дій, прийнятому Сьомим конгресом ООН (1985 р.), підкреслюється, що злочинність являє собою серйозну проблему в національному і міжнародному масштабах. У прийнятих на Конгресі документах урядам рекомендовано надати першорядного значення попередженню злочинності, активізувати співробітництво на двосторонній і багатосторонній основах, приділяти особливу увагу боротьбі з тероризмом, наркобізнесом, організованою злочинністю, забезпечити широку участь громадськості в попередженні злочинів.

Політика в сфері кримінального правосуддя, шляхи підвищення ефективності національних і міжнародних дій по боротьбі з організованою злочинністю і терористичною злочинною діяльністю, попередження злочинності серед молоді обговорювалися також на Восьмому конгресі ООН (1990 р.), на якому було прийнято 35 резолюцій, у тому числі з питань міжнародного співробітництва у сфері запобігання злочинності і кримінального правосуддя, міжнародного і міжрегіонального співробітництва в сфері керування в'язницями, керівні принципи ООН для попередження злочинності серед неповнолітніх («Ер-Ріадські керівні принципи»), а також основні принципи поводження з ув'язненими.

На Дев'ятому конгресі ООН (1995 р.), на якому були прийняті 11 рішень, також розглядалися проблеми міжнародного співробітництва щодо попередження злочинності і кримінального правосуддя, боротьба з національною і транснаціональною економічною й організованою злочинністю, удосконалення роботи поліції та інших правоохоронних органів, прокуратури, судів, виправних установ, проблеми стратегії в сфері попередження злочинності.

Особливо слід також відмітити результати Десятого конгресу ООН (2000 р.), зокрема прийняття ним Віденської декларації про злочинність і правосуддя: відповіді на виклики XXI ст., в якій держави, виходячи з визнання необхідності більш тісної координації і співробітництва між ними у вирішенні світової проблеми злочинності, з огляду на те, що боротьба з нею є загальним і спільним обов'язком, вважають за необхідне активізацію і сприяння діяльності у галузі технічного співробітництва для того, щоб допомагати один одному в зусиллях по зміцненню внутрішніх систем кримінального правосуддя і потенціалу у сфері міжнародного співробітництва.

Отже, інтеграція України в європейське співтовариство, інтенсифікація міжнародного співробітництва у всіх сферах суспільного життя, в тому числі у сфері запобігання злочинності, ставлять перед юридичною наукою та

вітчизняним законодавцем нові завдання. Сучасний рівень злочинності, набуття нею транскордонних та транснаціональних форм обумовлює необхідність консолідації зусиль правоохоронних органів різних держав у здійсненні спільних заходів, які забезпечують ефективність боротьби з нею, а також запровадження нових пропорційних форм, які б відповідали сучасним потребам. У зв'язку з цим перед законодавцем постали завдання розробки дієвих механізмів надання міжнародної правової допомоги в кримінальних справах, адже головним фактором, що впливає на її ефективність є належна правова регламентація на рівні не лише міжнародного договору (Україна сьогодні є учасницею понад 100 таких договорів), а й національних законів.

Важливим кроком національного законодавця у сфері запобігання злочинності та здійснення міжнародного співробітництва було прийняття Кримінального процесуального кодексу України, оскільки в ньому (у Розділі IX) були реалізовані норми багатьох міжнародних договорів, визначено загальні засади міжнародного співробітництва, його види, роз'яснені терміни, встановлено особливості реалізації кожного з передбачених законом видів міжнародної правової допомоги.

Між тим, незважаючи на оновлення нормативного регулювання порядку здійснення міжнародного співробітництва, слід відмітити, що тривалий час проблеми, що виникали під час надання міжнародно-правової допомоги чи її отримання залишалися поза належною увагою законодавця та науковців. Основний механізм реалізації міждержавних багатосторонніх і двосторонніх договорів з питань кримінального судочинства регламентувався Інструкцією про порядок виконання європейських конвенцій з питань кримінального судочинства, затвердженою спільним наказом Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної податкової адміністрації України, Верховного Суду України, Державного департаменту України з питань виконання покарань від 29 червня 1999 року

№ 34/5/22/130/512/326/73 та зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 7 липня 1999 року за № 446/3739.

Лише у 2010 році згідно із Законом України від 21 травня 2010 року № 2286-VI «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України щодо видачі особи (екстрадиції)» Кримінально-процесуальний кодекс України 1960 року було доповнено Розділом IX, положеннями Глави 37 якого визначено національну процедуру реалізації міжнародних договорів щодо видачі (екстрадиції) осіб, а пізніше – і стосовно міжнародної правової допомоги (Глава 38) та перейняття кримінального переслідування (Глава 39). Крім того, у низці статей законодавець визначив правові основи створення і діяльності міжнародних слідчих груп, можливість присутності представника компетентного органу іноземної держави під час виконання запиту про міжнародну правову допомогу.

Така ж ситуація існувала і в юридичній науці. Незважаючи на те, що вітчизняні науковці зверталися до розробки питань здійснення міжнародного співробітництва, між тим слід констатувати, що в них досліджувалися лише його окремі аспекти. В науці кримінального процесуального права до цього часу відсуне спеціальне комплексне дослідження питань визначення системи заходів кримінального процесуального примусу, що можуть застосовуватися при реалізації різних процесуальних форм міжнародного співробітництва, зокрема і в процедурі видачі (екстрадиції) осіб; їх правової природи, структурування екстрадиційного процесу в умовах інтеграційних процесів на підґрунті оновленого кримінального процесуального законодавства України.

Складність проблем надання міжнародно-правової допомоги, в тому числі й пов'язаної із застосуванням кримінального процесуального примусу, наявність багатьох дефектів нормативного регулювання, відсутність сталої правозастосовної практики, обумовлюють не лише звернення на науковому рівні до проблем, що підіймаються, а й розробку системних пропозицій щодо внесення змін та доповнень до чинного законодавства, в тому числі й в

частині застосування заходів кримінального процесуального примусу в екстрадиційному провадженні.

Все сказане обумовлює актуальність теми дисертаційного дослідження.

Актуальність також підкреслюється тим, що дисертаційне дослідження виконане в межах плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» «Удосконалення сучасного кримінально-процесуального законодавства та забезпечення його ефективності в умовах правової реформи» на 2011-2015 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011-2015 рр. (ДРН 0110U00671), а також плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» «Динаміка кримінального процесуального законодавства України: досвід та перспективи» на 2016-2020 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016-2020 рр. (ДРН 0116U0184) (с. 7 дис., с. 2-3 автореф.).

Здобувач, з точки зору окресленої теми, правильно сформулював об'єкт та предмет дослідження (с. 9 дис., с. 3 автореф.), продемонстрував знання сучасних наукових методів пізнання, що позитивно відбилося на результатах дисертаційного дослідження (с. 9 дис., с. 3-4 автореф.), підтверджує його наукову обґрунтованість і новизну розроблених теоретичних висновків і науково-практичних рекомендацій, що виносяться на захист.

При написанні роботи автор здійснив аналіз достатньої кількості літературних джерел (263 найменування), ґрунтовно і критично вивчив не тільки вітчизняні наукові роботи, а й праці зарубіжних науковців у сфері

кримінального процесу, кримінального права, теорії права (с. 10 дис., с. 4 автореф.), вітчизняне та зарубіжне законодавство (Республіка Білорусь, США), практику Європейського суду з прав людини, що дало йому змогу вирішити важливу наукову проблему, дати відповіді на актуальні й вагомні питання, запропонувати рекомендації з подальшого вдосконалення кримінального процесуального законодавства.

Достовірність і обґрунтованість висунутих гіпотез та висновків, які робить автор, підтверджуються емпіричною базою дослідження, яку становлять 120 ухвал слідчих суддів про застосування та відмову у застосуванні тимчасового та екстрадиційного арештів, що розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень (жовтень 2016 р. – жовтень 2018 р.), матеріали слідчо-прокурорської практики (48 клопотань прокурора про застосування тимчасового та екстрадиційного арештів), рішення ЄСПЛ, що стосуються екстрадиційного провадження, керівні рекомендації Управління Верховного комісара у справах біженців ООН з питань екстрадиції і міжнародного захисту біженців (с. 10 дис., с. 5 автореф.).

Основні положення та висновки дисертаційного дослідження викладено автором у 10 публікаціях, зокрема у 5 наукових статтях (з них 4 статті – у вітчизняних фахових наукових виданнях, 1 стаття – в іноземному фаховому виданні) та 5 тезах доповідей на наукових конференціях.

Хочеться також відмітити той факт, що дисертаційне дослідження Бойко Івана Івановича «Застосування кримінально-процесуального примусу в екстрадиційному процесі» продовжує традиції одеської школи кримінального процесуального права, в рамках якої попередниками дисертанта Миколою Івановичем Пашковським, Максимом Івановичем Смирновим, Анастасією Вікторівною Підгородинською під керівництвом професора, доктора юридичних наук Юрія Павловича Аленіна сформувався окремий напрям наукових досліджень «Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні».

Наукова новизна роботи полягає в тому, що дисертація, з точки зору мети, яку прагне досягти дисертант, задач, які в ній вирішуються, змістовного наповнення, є першим у вітчизняній науці кримінального процесуального права з моменту прийняття КПК України комплексним дослідженням застосування кримінального процесуального примусу в екстрадиційному процесі.

Оцінка змісту дисертації, її оформлення та наукова новизна роботи.

Щодо основних положень і висновків, які містяться в дисертації, є сенс зазначити, що автором у **першому розділі «Теоретико-правові аспекти застосування кримінального процесуального примусу у провадженнях, пов'язаних зі здійсненням міжнародного співробітництва»**, який складається з трьох підрозділів, проаналізовано сутність кримінального процесуального примусу; правову природу заходів, за допомогою яких він реалізується в різних процесуальних формах міжнародного співробітництва під час кримінального провадження, питання юрисдикції в контексті застосування кримінального процесуального примусу у кримінальних провадженнях, пов'язаних із міжнародним співробітництвом; окремі аспекти застосування кримінального процесуального примусу у процедурі міжнародної правової допомоги, провадженні щодо перейняття кримінальних справ, передачі засуджених осіб, визнанні та виконанні вироків судів іноземних держав.

Слідуючи логіці розкриття теми дисертації, здобувач, перш за все, звертається до дослідження сутності та співвідношення понять «кримінальний процесуальний примус», «примус у кримінальному процесі». Слід підтримати прагнення дисертанта розібратися із термінологією, яка застосовується теорією права, теорією кримінального процесуального права та легітимізована у кримінальному процесуальному законодавстві (с. 25-26).

Відомо, що правила юридичної техніки вимагають, щоб текст нормативно-правового акта був чітким, зрозумілим та однозначним.

Законодавець повинен дотримуватися чистоти правової термінології, а при запровадженні нових понять — спиратися на належне їх доктринальне обґрунтування. Однак при розробці та прийнятті нового КПК України ці вимоги законодавчої техніки не були дотримані при формуванні деяких інститутів серед яких і інститут заходів забезпечення кримінального провадження. У зв'язку з тим, що в КПК України 1960 р. та у доктрині кримінального процесуального права існував інститут запобіжних заходів та інших заходів кримінального процесуального примусу, а в новому КПК України запроваджений інститут «заходів забезпечення кримінального провадження», виникла наукова полеміка з приводу співвідношення таких понять, як «заходи забезпечення кримінального провадження», «заходи кримінального процесуального примусу», «кримінальний процесуальний примус», а також визначення приналежності певних процесуальних дій до системи примусових заходів.

Бойко І.І. звертає увагу на те, що поняття «заходи забезпечення кримінального провадження» (у нормативному його сенсі) є комплексною категорією, яка не тільки за незрозумілим критерієм об'єднує окремі елементи правових форм кримінально-процесуального примусу, а й додатково містить різновид заходів, які не можна віднести до заходів примусу.

Саме це підкреслює незавершеність полеміки щодо співвідношення вказаних понять та обумовлює звернення до них науковців та, зокрема, дисертанта.

За підсумками проведеного дослідження, аналізу наукової літератури, автор робить висновок, що «міжнародне співробітництво виступає частиною кримінального провадження, спрямованого на вирішення як загальних завдань кримінального провадження, так і специфічних завдань окремої процесуальної форми співробітництва. Вирішення таких завдань зумовлює необхідність реалізації кримінального процесуального примусу через законодавчо визначену систему заходів кримінального процесуального

примусу: заходів забезпечення кримінального провадження та інших заходів, які містять в собі елемент примусу (зокрема, деяких слідчих (розшукових) дій). Поняття «примус у кримінальному процесі» та «кримінальний процесуальний примус» слід вважати тотожними з включенням до їхнього змісту всіх випадків застосування примусових заходів особистого, майнового чи організаційного характеру у зв'язку з реалізацією норм кримінального процесуального права» (с. 26).

Слід підтримати висновок дисертанта, зроблений на підставі дослідження окремих аспектів застосування кримінального процесуального примусу під час процедури міжнародної правової допомоги, провадженні щодо перейняття кримінальних справ, передачі засуджених осіб, визнанні та виконанні вироків судів іноземних держав (с. 50-79) стосовно того, що «міжнародна правова допомога як процесуальна форма міжнародного співробітництва має різні види, а відтак заходи кримінального процесуального примусу, що реалізуються в межах цієї форми, можуть бути різними. З метою отримання доказів можуть проводитися слідчі (розшукові) дії, що містять елемент примусу (обшук); у разі неявки особи за викликом до неї може бути застосовано привід (за наявності у викликаній особи процесуального статусу підозрюваного, обвинуваченого); у випадку тимчасової передачі особи відбувається продовження застосування обраного раніше заходу кримінального процесуального примусу. Застосування кримінального процесуального примусу до осіб, які викликаються, однак знаходяться за межами України, зумовлене наявністю відповідного процесуального статусу (затримання, застосування інших запобіжних заходів може застосовуватися за злочин, зазначений у повістці і лише до підозрюваного, обвинуваченого, засудженого). При реалізації такого виду правової допомоги, як розшук, арешт та конфіскація майна допускається як вчинення будь-яких слідчих (розшукових) дій, у тому числі й негласних, спрямованих на встановлення і відслідковування майна, здобутого злочинним шляхом, так і застосування заходу забезпечення кримінального

провадження у виді арешту майна, зокрема, з метою збереження доказів, конфіскації тощо. При реалізації інших видів міжнародної допомоги кримінальний процесуальний примус або не застосовується (контрольована поставка), або носить прихований характер (прикордонне переслідування)» (с. 77-79).

Другий розділ «Екстрадиція: дефініція, особливості правової природи та механізм реалізації» (с. 80-196) складається з чотирьох підрозділів та присвячений дослідженню поняття «екстрадиція», з'ясуванню його правової природи, структуруванню та характеристиці процесуального порядку реалізації заходів кримінального процесуального примусу на кожному з етапів видачі (екстрадиції) осіб.

Другий розділ є квінтесенцією роботи, оскільки саме в ньому розв'язуються завдання, що ставив перед собою дисертант. У підрозділі 2.1. «Екстрадиційне провадження: поняття та структура» (с. 80-96) перш ніж перейти безпосередньо до розгляду питань застосування примусу при здійсненні екстрадиції, автор звертається до термінології, що застосовується в законодавстві та юридичній літературі. Зокрема, здійснив порівняння понять «екстрадиція» (с. 83 і далі), «передача (засуджених)» (с. 84-88), «видача (злочинців, правопорушників)» (с. 88), «видача для притягнення до кримінальної відповідальності» та «видача для виконання вироку» (с. 88), здобувач робить висновок, що екстрадиція – це не просто акт передачі особи іншій державі, а певна сукупність дій, що здійснюється компетентними органами держави (с. 90), певна процедура. Таке поступове дослідження здобувача від загального до конкретного свідчить про здібність його до наукового пошуку, бажання глибоко зануритися в проблему з метою формування релевантних висновків.

Слід підтримати дисертанта, який приходить до висновку, що «екстрадиція» – це і самостійна процесуальна форма міжнародного співробітництва, і правовий інститут, і процес (процедура) (с. 91). Виступаючи процесуальною формою міжнародного співробітництва, вона є

зовнішнім виразом останнього і становить, поряд із іншими процесуальними формами, його предмет.

Автором також розроблено та сформульовано поняття «екстрадиційне провадження» як визначеної кримінальним процесуальним законодавством процедури видачі (екстрадиції) особи, що складається з певних етапів, впорядкованої сукупності процесуальних дій, за необхідності – прийняття процесуальних рішень, що здійснюється уповноваженими (центральними) та компетентними органами запитуючої й запитуваної держав у межах повноважень, встановлених чинним для співпрацюючих держав міжнародним договором та кримінальним процесуальним законодавством, з метою вирішення як загальних, так і спеціальних завдань кримінального провадження, зокрема, досягнення мети притягнення особи до кримінальної відповідальності та виконання обвинувального вироку суду іноземної держави (с. 95).

Слушним є твердження І. І. Бойко про те, що застосування терміну «екстрадиційне провадження» замість терміну «екстрадиційний процес» у процедурі екстрадиції відповідатиме уніфікації понятійно-категоріального апарату кримінального процесуального законодавства України (с. 92-95).

Оскільки, як зазначено в роботі, екстрадиція є певним провадженням, автор дисертації звертається до його структурування. Зокрема, залежно від запропонованих критеріїв, пропонується структурувати екстрадиційне провадження: **за критерієм послідовності:** на 1) *попередній* етап, який починається на території держави-ініціатора міжнародного розшуку особи і закінчується виявленням розшукуваної особи на території іноземної держави компетентними органами останньої; 2) *основний* етап, який починається з моменту виявлення особи на території іноземної держави компетентними органами цієї держави, у зв'язку з чим за наявності підстав допускається застосування запобіжних заходів (передбачених міжнародним договором та законодавством запитуваної держави) як пов'язаних із триманням під вартою (тимчасовий, екстрадиційний арешти), так і не пов'язаних, за наявності

обставин, які гарантують запобігання втечі особи та забезпечення в подальшому її видачі; 3) *заключний* етап, який починається з моменту досягнення домовленості між центральними (уповноваженими) органами співпрацюючих держав щодо дати і місця фактичного переміщення (передання) особи, видача (екстрадиція) якої запитується, отримання відповідного доручення компетентним органам України про передачу і закінчується прийняттям такої особи компетентним органом запитуючої держави. Залежно від **законодавчої можливості застосування кримінального процесуального примусу** пропонується структурувати екстрадиційне провадження на наступні етапи: 1) оголошення особи у міжнародний розшук, що відбувається шляхом проведення необхідних процесуальних дій та винесення процесуальних рішень компетентними органами держави-ініціатора, тобто на території та силами запитуючої держави, спрямування запиту до НЦБ Інтерполу в Україні для подальшої передачі); 2) встановлення факту перебування розшукуваної особи на території іноземної держави, отримання/направлення запиту про видачу (екстрадицію) особи (у межах даного етапу може бути застосоване затримання та тимчасовий арешт); 3) прийняття рішення за запитом про видачу (може бути застосовано екстрадиційний арешт або інший запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою); 4) організація та здійснення фактичного переміщення (передання) особи, видача (екстрадиція) якої запитується, на територію запитуючої держави (до моменту фактичної передачі особи застосовується екстрадиційний арешт) (с. 11, 146).

У підрозділі 2.2. **«Оголошення особи в міжнародний/міждержавний розшук: організаційно-процесуальний аспект»** автором досліджено сутність понять «міжнародний розшук» та «міждержавний розшук», визначено їх відмінності (с. 96-112). Встановлено, що процедура міжнародного розшуку складається із сукупності процесуальних дій та організаційних заходів і починається на території держави, яка в подальшому ініціюватиме повернення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, на свою

територію для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання обвинувального вироку. Виконання законодавчих приписів щодо вчинення процесуальних дій, спрямованих на встановлення місцеперебування особи, повідомлення особі про підозру, наявність судового рішення про тримання під вартою або затримання особи, направлення запиту до Національного Центрального Бюро Інтерполу в Україні дозволяють ініціювати міжнародний розшук і надати повноваження компетентним органам іноземної держави на застосування процесуального затримання при виявленні розшукуваної особи на території іноземної держави. З'ясовано, що на підтвердження факту знаходження особи у міжнародному розшуку необхідні наявність документа про прийняття рішення Генеральним Секретаріатом Інтерполу і публікація «червоного повідомлення».

Слід підтримати позицію І.І. Бойко про необхідність законодавчого закріплення та належної регламентації процедури міжнародного розшуку осіб, зокрема, в межах глави 44 «Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення» (с. 110).

У підрозділі 2.3. **«Застосування заходів кримінального процесуального примусу на етапі встановлення місця перебування розшукуваної особи на території запитуваної держави з метою можливої/майбутньої видачі (екстрадиції) та при отриманні запиту про видачу (екстрадицію)»** (с. 112-173) визначені та охарактеризовані заходи кримінального процесуального примусу, що можуть застосовуватися на етапі встановлення місця перебування розшукуваної особи: затримання в межах 72 годин та тимчасовий арешт. Після отримання офіційного запиту про видачу (екстрадицію) особи і до моменту фактичного переміщення особи на територію запитуючої держави може бути застосований екстрадиційний арешт або інший запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою, передбачений КПК України.

Цікавими з наукової точки зору є розвідки дисертанта щодо особливостей процедури застосування заходів кримінального

процесуального примусу в межах екстрадиційного провадження, а також визначення кола суб'єктів прийняття рішення про їх застосування, про специфічність мети цих заходів. Слід підтримати висновок здобувача про те, що відсутність законодавчих вимог про необхідність обґрунтування в клопотанні прокурора і доказування під час судового засідання продовження існування або появи нових процесуальних ризиків при продовженні строку застосування екстрадиційного арешту детермінувала проблему повторних затримань, а виправлення невинуватих, безпідставних арештів можливе лише за умови внесення змін до ст. 584 КПК України або доповнень у виді норм, які б визначали процесуальний порядок продовження строків застосування тимчасового та екстрадиційного арештів, а також процесуальну форму клопотання про продовження строків застосування даних заходів (с. 172-173).

У підрозділі 2.5. **«Організація ти здійснення фактичного переміщення (передання) особи на територію запитуваної держави»** (с. 186-190) автором наголошується, що фактичне передання особи, щодо якої прийнято рішення про видачу, можливе після набрання чинності рішенням центрального органу щодо видачі (тобто після прийняття рішення і реалізації права на його оскарження). З'ясовано строк, протягом якого особу, щодо якої прийнято рішення про видачу, має бути передано на територію запитуваної держави – 15 днів з дати, встановленої для передачі, а також порядок їх продовження центральним (уповноваженим) органом України щодо видачі до 30 днів. Слушним є висновок, що перенесення строків фактичного передання особи іншій державі має узгоджуватись з граничними строками тримання особи під вартою в межах екстрадиційного арешту. У випадку впливу встановленого строку для передання особи компетентним органам іноземної держави або впливу строку застосування екстрадиційного арешту особа, щодо якої запитувалася видача, має бути звільнена.

В роботі містяться й інші положення, які заслуговують на увагу, але навести їх у відгуку на дисертацію не є можливим у зв'язку з його тезовістю.

Текст дисертації І. І. Бойко написаний науковою мовою. Дисертант показав свої здібності до наукового пошуку, вміння коректно вести дискусію та аргументувати власну точку зору. Хоча слід відмітити, що в деяких випадках після наведення точок зору вчених бракує підсумкових висновків, в яких необхідно висловити власну точку зору.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що наукові результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – для подальшої розробки проблематики здійснення екстрадиційного провадження та застосування заходів кримінального процесуального примусу на різних його етапах;

правотворчій діяльності – для розробки науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства України;

правозастосовній діяльності – для вдосконалення практичної діяльності судових органів та органів досудового розслідування при застосуванні заходів кримінального процесуального примусу в екстрадиційному провадженні (Акт Військової прокуратури Одеського гарнізону Південного регіону України від 14.06.2019 р.; Акт адвокатського об'єднання «Південно-українська міжнародна колегія адвокатів» від 12. 06. 2019 р.) (с. 236-238);

навчальному процесі – при викладанні нормативного курсу «Кримінальний процес», спеціального курсу «Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні», при підготовці робочих програм, підручників, навчально-методичних посібників із зазначених дисциплін.

Загальна позитивна оцінка дисертаційного дослідження І. І. Бойко не виключає відсутності у ньому дискусійних моментів, наявності положень, які потребують уточнення або додаткового обґрунтування.

1. Увагу слід звернути на назву Розділу 2 «Екстрадиція: дефініція, особливості правової природи та механізм реалізації».

Поняття «правова природа» доволі часто використовується в юридичній літературі та стало звичним для кожного правника, певним

правовим кліше, проте аналіз його використання дає підстави стверджувати, що вчені та практики наповнюють його різним змістом, по-різному підходять до сутнісних характеристик понять, правова природа яких ними з'ясовується.

Лексемний аналіз поняття «природа» дає можливість розуміти під ним сукупність основних якостей, властивостей чого-небудь, суть, сутність. В свою чергу, сутність – це найголовніше, основне, істотне, суть, сенс; головне, визначальне, що зумовлене глибинним зв'язками й тенденціями розвитку. С. С. Алексєєв визначав правову природу через юридичні характеристики правового явища, які дозволяли б зрозуміти його структуру, місце та роль серед інших правових явищ. Тобто з'ясування «правової природи» обумовлює необхідність дати вичерпну характеристику тому чи іншому юридичному факту, процесу або явищу. Отже, підсумовуючи можна зазначити, що з'ясувати правову природу, означає визначити місце правового явища в системі права та серед інших схожих явищ, встановити суттєві ознаки, визначити поняття, встановити властивості, істотні особливості, завдання, мету та функціональну спрямованість, тобто всі ті ознаки, які охарактеризують правове поняття, дадуть уяву про нього як про правове явище.

Таким чином, достатньо сформулювати назву розділу, наприклад, «Правова природа екстрадиції», що означатиме, що мова буде йти про визначення поняття, ознаки, властивості тощо. Між тим саме особливості правової природи екстрадиції в розділі не виокремлено.

2. Як мету дисертації автор визначає «розробку системної концепції застосування кримінально-процесуального примусу в екстрадиційному процесі». Між тим відповідно до п. 9, 11, 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 № 567 «Про затвердження порядку присудження наукових ступенів» дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук повинна містити нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для певної галузі науки. Отже, «розробку системної

концепції», скоріше, відповідає меті дисертації, яка представляється до захисту на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук.

3. На с. 194, формулюючи підсумкові висновки по дисертації автор наводить поділення екстрадиційного провадження за різними критеріями. Зокрема, за критерієм «законодавчої можливості застосування кримінального процесуального примусу» екстрадиційне провадження поділяється на такі етапи: 1) оголошення особи у міжнародний/міждержавний розшук; 2) встановлення факту перебування розшукуваної особи на території іноземної держави, отримання/ направлення запиту про видачу (екстрадицію) особи; 3) прийняття рішення за запитом про видачу; 4) організація та здійснення фактичного переміщення (передання) особи, видача (екстрадиція) якої запитується, на територію запитуючої держави».

Однак, потребує додаткового обґрунтування твердження про застосування кримінального процесуального примусу в запропонованій класифікації, оскільки, складно уявити можливість застосування примусу на першому виокремленому автором етапі – «оголошення особи у міжнародний розшук (відбувається шляхом проведення необхідних процесуальних дій та винесення процесуальних рішень компетентними органами держави-ініціатора, тобто на території та силами запитуючої держави, спрямування запиту до НЦБ Інтерполу в Україні для подальшої передачі)».

Як видається, на цьому етапі примусові заходи не застосовуються.

4. На с. 76, 146, 228-230 дисертант пропонує внесення змін до кримінального процесуального законодавства щодо строків тимчасового арешту.

Відомо, що чинна редакція статті 583 КПК України передбачає можливість застосування тимчасового арешту до затриманої особи, яка вчинила злочин за межами України, до 40 діб. У разі якщо максимальний строк тимчасового арешту закінчився, а запит про видачу цієї особи не надійшов, особа підлягає негайному звільненню з-під арешту.

З огляду на таку редакцію статті дискусійною виглядає пропозиція дисертанта внести зміни до чинного законодавства у вигляді встановлення нового процесуального строку тимчасового арешту – 18 днів, з можливістю продовжувати строк такого арешту до 40 днів з моменту затримання особи. Бажано пояснити під час захисту дисертації позицію автора про необхідність та доцільність виділення такого строку як 18 днів. Окрім цього, дисертант пропонує вимірювати вказаний строк у днях, а не добах, як це зазначено у чинному законодавстві, що також потребує обґрунтування.

5. Під час захисту дисертації також бажано звернути увагу на те, що в системі заходів примусу, які можуть застосовуватися до особи під час здійснення міжнародного співробітництва (с. 192), не зазначається тимчасова видача особи (ст. 579 КПК).

Слід, проте, зазначити, що висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, не знижують її наукового рівня, подекуди носять спірний характер, породжені складністю теми дисертації, новелізацією кримінального процесуального законодавства, відсутністю сталих підходів до вирішення тих чи інших проблем та єдності правозастосовчої практики.

Загальні висновки:

1. Дисертація Івана Івановича Бойко «Застосування кримінального процесуального примусу в екстрадиційному процесі» є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, що характеризується єдністю змісту, у якій здійснено теоретичне узагальнення і вирішене наукове завдання, що полягало в розробці проблем застосування кримінального процесуального примусу в екстрадиційному процесі, а також науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення положень чинного КПК України в цій сфері.

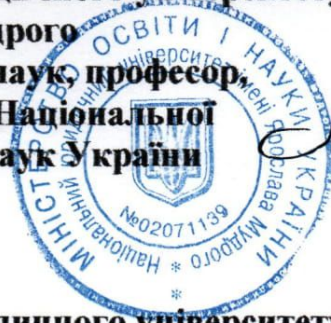
2. Практичне значення дисертації полягає в тому, що результати дисертаційного дослідження Бойко І. І. сприятимуть подальшому розвитку науки кримінального процесу, можуть бути використані при вдосконаленні

чинного КПК, у правозастосовній практиці, в навчально-методичній діяльності та навчальному процесі.

3. Дисертація «Застосування кримінального процесуального примусу в екстрадиційному процесі» та її автореферат відповідають встановленим вимогам до кандидатських дисертацій, передбачених п. п. 9, 11, 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 № 567 «Про затвердження порядку присудження наукових ступенів», а її автор – Іван Іванович Бойко заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

**Завідувач кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого**
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної
академії правових наук України

[Handwritten signature of O. V. Kaplina]

О. В. Капліна

**Вчений секретар
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого**
кандидат юридичних наук, доцент

[Handwritten signature of L. V. Leyba]

Л. В. Лейба

20 вересня 2019 року

